

I. MATERIAŁY Z SYMPOZJUM

Bp Wacław Świerzawski

Wigilia Paschalna w Wielką Noc Zmartwychwstania (Noc Paschalna)

"Wierni uczestniczący w Eucharystii powinni naprawdę zrozumieć, że ilekroć sprawujemy tę pamiątkę Ofiary Chrystusa, dokonuje się dzieło naszego odkupienia. Dlatego pasterze powinni z całą wytrwałością przygotowywać wiernych do sprawowania w każdą niedzielę przedziwnego dzieła, którego Chrystus dokonał w Tajemnicy swojej Paschy tak, aby oni z kolei mogli głosić je światu. Dla wszystkich - pasterzy i wiernych - noc paschalna powinna odzyskać swoją niepowtarzalną wagę w roku liturgicznym, do tego stopnia, by się rzeczywiście stała świętem wszystkich świąt".

Jan Paweł II, List Apostolski w XXV rocznicę ogłoszenia Konstytucji o Świętej Liturgii, Vicesimus quintus annus, 6

I. WPROWADZENIE

Jeśli - jak przypomniałem we Wprowadzeniu do Sympozjum - Liturgia jest źródłem i szczytem życia Kościoła a Triduum Paschalne jest źródłem i szczytem Liturgii, zaś Wigilia Paschalna jest szczytem tych Trzech Świętych Dni, to jest ona źródłem i ukoronowaniem całej Liturgii, kluczem do całej budowy Kościoła, jest szczytem życia chrześcijańskiego, a zatem i życia konsekrowanego.

[Dlatego dominantą Wielkiej Soboty jest liturgia Wigilii Paschalnej, a nie święcenie pokarmów, nie nawiedzanie Grobu Pańskiego, zwłaszcza nie drugi dzień nowenny do Bożego Miłosierdzia rozpoczętej w Wielki Piątek! (tak jak Droga Krzyżowa nie może być dominantą Wielkiego Piątku! - odciąga uczestników od Wielkopiątkowej Liturgii wieczornej). Nic nie powinno odwracać uwagi uczestników od Liturgii Paschalnego Triduum - dlatego przepisy kościelne mówią na przykład, że "wszystkie elementy dekoracyjne i światła w Grobie Pańskim powinny kierować uwagę na Najświętszy Sakrament, a nie na figurę Chrystusa leżącego w grobie".]

Wielka Sobota to - od samego rana - dzień c i s z y Spoczywającego w Grobie (także nasz dzień ciszy i postu w intencji katechumenów) - ale Grób jest miejscem Zmartwychwstania! Nie wolno więc sprawować w tym dniu żadnych nabożeństw, może być natomiast - i powinien być - odmawiany brewiarz z ludem (Ciemna Jutrznia z Wielkiej Soboty ma już akcenty paschalne).

W Wielki Piątek i Wielką Sobotę, zgodnie ze starożytną tradycją, Kościół nie sprawuje Eucharystii. Msza święta Wigilii Paschalnej, choćby ją sprawowano przed północą, jest Mszą paschalną Niedzieli Zmartwychwstania.

1. SZCZYT ROKU LITURGICZNEGO

Pascha to sollemnitatis sollemnitatum, ponieważ to dzień który Pan uczynił - to oś dojrzewania świata, punkt zwrotny w dziejach ludzkości i kosmosu: początek Nowego Stworzenia. Tym, co wprowadza ludzkość w nowy teren Królestwa Boga, w przestrzeń Paschy, jest celebrowanie Liturgii, odprowadzana raz do roku jako dopełnienie Triduum, które jest dla wierzących przejściem od grzechu do łaski i chwały. Ta święta Noc to nie tylko przypomnienie wydarzeń przeszłych, ona jest czymś więcej niż całokształt treści obrzędów i budujących-pouczających lektur. Ona jest tym w y d a r z e n i e m, ona jest f a k t e m teraz dokonywanym, teraz aktualnym. Jest dorocznym wydarzeniem, które daje Kościołowi nowy impuls. To objawienie w sytuacji określonej tu i teraz hodie naszego Pana - dla nas. To paruzja - przyjście Pana - dla świata oczekującego na przyjście ostateczne.

Wigilia Paschalna musi być widziana w kontekście całego Triduum. Choć Wigilia Paschalna jest szczytem Triduum Paschalnego, ale stanowi jego część ściśle związaną z pozostałymi. Istnieje nierozdzielna więź Wigilii Paschalnej z Wielkim Czwartkiem i Wielkim Piątkiem: Wielki Czwartek - ustanowienie Eucharystii i kapłaństwa dla sprawowania misterium paschalnego - zawiera w sobie

wydarzenia Wielkiego Piątku i Wigilii Paschalnej (Paschy Krzyża i Paschy Zmartwychwstania).

Wielki Post i Okres Wielkanocy z Zesłaniem Ducha Świętego to dwa najbliższe skrzydła tryptyku: zwracamy się do Eucharystii Paschalnej a potem idziemy do Eucharystii Paschalnej.

2. KLUCZ DO ROZUMIENIA I DOŚWIADCZENIA KOŚCIOŁA

Tu jest też centrum całej ekonomii sakramentalnej - w tę Noc Wigilii Paschalnej ludzie wierzący w Chrystusa uświadamiają sobie, czym jest Kościół - mistyczne Ciało Chrystusa, zrodzony z wiary i sakramentów chrztu, bierzmowania i Eucharystii. Ta świadomość mówi nam właśnie w tę Wigilię, że jesteśmy Jego Ciałem, Kościołem zgromadzonym dokoła Zmartwychwstałego Pana obecnego w sprawowanym misterium. Mówi o tym również litania do Wszystkich Świętych śpiewana w Wigilię Paschalną. A przede wszystkim obrzędy wtajemniczenia chrześcijańskiego (chrzest, bierzmowanie, Eucharystia) udzielane podczas Wigilii Paschalnej katechumenom, ludziom dorosłym nie ochrzczonym, po całorocznym ich przygotowaniu.

W to serce roku liturgicznego wprowadzani są katechumeni (katechumenat będzie jednym z najpoważniejszych problemów Kościoła XXI wieku!). Po okresie przygotowań i kolejnych etapami udzielanych obrzędów chrzcielnych następuje teraz ich pełne włączenie w Chrystusa i Kościół. "Duszpasterze winni sprawować obrzędy wtajemniczenia w taki sposób, aby udzielanie sakramentów odbyło się w Wigilię Paschalną, a obrzęd wybrania - w pierwszą niedzielę Wielkiego Postu", czytamy w komentarzu do Obrzędów Wtajemniczenia Chrześcijańskiego Dorosłych (OICA 49).

To prowokuje nas do odnowienia przyrzeczeń danych na chrzcie i wyznania wiary w obecność Chrystusa w Eucharystii ("Oto Wielka Tajemnica Wiary").

Tu, w Liturgii Wigilii Paschalnej, jest zarys celu-przeznaczenia człowieka wierzącego w Chrystusa, i realizacja tego przeznaczenia: tu uczniowie Chrystusa przypominają sobie, kim są, dokąd pielgrzymują i kim mają być. I jaki ma być kształt ich świadectwa. Oto treścią obrzędów Wigilii Paschalnej jest Pascha, Chrystusa i nasza: śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa i Kościoła.

3. WIGILIA PASCHALNA NAJLEPSZĄ SZKOŁĄ CHRZEŚCIJAŃSKIEJ FORMACJI

Wigilia Paschalna to "święto wszystkich świąt" (jak mówi motto, przytaczając słowa Ojca Świętego), to szczyt-przełom roku, punkt zwrotny w dziejach zbawienia i w dziejach ludzkości, świata i kosmosu: przez Ofiarę Krzyżową Chrystusa spełnia się w Jego Zmartwychwstaniu przeznaczenie człowieka: rozpoczyna się Nowe Stworzenie (działanie Boga objawione w Starym Testamencie i w działaniu i nauczaniu Chrystusa zmierzało do tego punktu).

Nikt nigdy nie wymyśli lepszej szkoły formacji niż Pascha: trzeba umrzeć, aby żyć (może dlatego wszyscy ludzie fizycznie umierają, aby człowiek uświadomił sobie tę uniwersalną prawdę?). Nie ma innej drogi niż ta: z Chrystusem - przechodzącym przez śmierć do zmartwychwstania - w Duchu Świętym do Ojca.

W tym kontekście "Eucharystia niedzielna, sama w sobie, ma takie samo znaczenie jak sprawowana w dowolny inny dzień. Niemniej Eucharystia niedzielna, która wiąże się z obowiązkiem uczestnictwa całej Wspólnoty i odznacza się szczególnie uroczystym charakterem, właśnie dlatego, że jest sprawowana w dniu, w którym Chrystus zwyciężył śmierć i dał nam udział w życiu wiecznym, ukazuje szczególnie wyraziście swój wymiar eklesjalny i jawi się jako pierwowzór innych liturgii eucharystycznych" (List Apostolski z 31 maja 1998 o świętowaniu niedzieli, Dies Domini, 34). "Tak więc dies Domini jawi się także jako dies Ecclesiae" (Dies Domini, 35).

4. CO OZNACZA TERMIN "WIGILIA"?

Wigilia to czuwanie. To najpierw czuwanie "wspomnieniowe", ale i uobecniające to, co wspominamy. Czuwając, wspominamy Wielkie Dzieła Boże, żeby wejść w duchu wiary w dziękczynienie Eucharystii. Wigilia to także czuwanie jako oczekiwanie na Oblubieńca, "który przychodzi" - przychodzi w każdej Mszy świętej, przychodzi na głos modlącego się Kościoła, przychodzi dzisiaj, przychodzi teraz. "Gdzie dwóch lub trzech gromadzi się w imię Jego, tam On jest pośród nich". Wigilia to również czuwanie inicjacyjne, to oczekiwanie na wtajemniczenie w uobecnianie misterium - to wtajemniczenie dokonuje

się przez obrzędy Wigilii Paschalnej, same w sobie czytelne, lecz wciąż domagające się komentarza, abyśmy uczestniczyli w nich każdego roku głębiej, pełniej. Obrzędy nie tylko odsłaniają, proklamują misterium, ale w nie wprowadzają - uczestnicząc w Liturgii, wchodzimy z Chrystusem w Jego śmierć i w Jego zmartwychwstanie.

Dopiero na to tło rzuca się zwiastowanie światła (światło Paschału wyartykułowane w czytaniach) i procesja (symbol życia codziennego, drogi, postępowania za Chrystusem), promulgacja Paschy (Exsultet) oraz droga od "stołu słowa" do "stołu Chleba".

Ale Wigilia to nie tylko czuwanie, to antycypacja: jest noc, ale już świta dzień! Żyjemy w doczesności, ale już życiem wiecznym! Pogrążamy się w śmierci, umierając z dnia na dzień, ale wzrasta w nas Życie! Dlatego misterium Śmierci i Życia sprawowane jest w sobotę, u schyłku "dnia siódmego", choć Msza Wigilii Paschalnej jest już Mszą "dnia ósmego"!

II. TRZY ELEMENTY WIGILII PASCHALNEJ

Są trzy wyraźne etapy (choć Mszał Rzymski mówi o czterech częściach) Wigilii Paschalnej: światło (ogień i czytania), woda, Chleb. Obrzędy Wigilii Paschalnej w sposób niezwykle zwięzły, lapidarny (poprzez zrozumiałe dla wszystkich symbole) są wykładem samej istoty katolickiej wiary. Stąd taka ich głębia, taka ważność tej Liturgii, najważniejszej z całego roku. Dlatego - jak już powiedziałem we Wprowadzeniu - nie może być ona niczym innym przesłonięta. Przeciwnie, należy ją tak sprawować, by te trzy znaki-obrzędy były w pełni czytelne.

1. OBRZĘD ŚWIATŁA: OBRZĘD OGNI A LITURGIA SŁOWA BOŻEGO

Ogień-światło Chrystusa to skrót misterium paschalnego: w ciemności, w jakiej się znalazła ludzkość po grzechu pierworodnym, zajaśniało światło łaski.

Symbolizm Nocy i Światła ukazuje relację grzechu i łaski, śmierci i życia. Oto główny schemat tej Nocy: Pan wszystko stare czyni nowym, ludzkie boskim, z ludzi grzesznych buduje Kościół. (Jak Chrystus upokorzony i ukrzyżowany jest dziś uwielbiony, tak każdy człowiek, śmiertelny i grzeszny, wszczepiony w Niego przez chrzest, jest częścią Ciała Chrystusa).

Czasem właściwym sprawowania Wigilii Paschalnej jest noc. Przepisy kościelne mówią (Mszał rzymski): "wszystkie obrzędy Wigilii Paschalnej sprawowane są w nocy, nie można ich rozpocząć, zanim nie zapadnie zmierzch, i trzeba je zakończyć przed świtem Niedzieli Zmartwychwstania". Streszcza się w tym prawda, że życie chrześcijańskie jest ciągle na styku nocy z dniem, grzechu ze świętością. Jest ciągłym przechodzeniem - paschą - od grzechu do świętości.

a) Poświęcenie ognia i przygotowanie Paschału - świecy paschalnej

Dwie uwagi praktyczne:

1. Przed rozpoczęciem liturgii Wigilii Paschalnej trzeba zakończyć (w najprostszy, najskromniejszy sposób) adorację Pana Jezusa w grobie: należy schować Sanctissimum, a na figurę Chrystusa leżącego w grobie narzucić białą zasłonę (Grób przestaje być w centrum uwagi).

2. Gdy ma się rozpocząć obrzęd poświęcenia ognia, należy wygasić w świątyni wszystkie światła, także świece czy inne światła (reflektorki) w Grobie Pańskim - może się palić tylko wieczna lampka. Chodzi o to, by symbol całkowitej ciemności był dla uczestników czytelny. Przez otwarte główne drzwi wchodzi odrobina światła z zewnątrz (Liturgia Wigilii zwykle zaczyna się o zmroku) i to wystarcza, by się bezpiecznie poruszać po kościele.

Misterium paschalne wyrażone jest przez rozbłysk światła ukazującego się w ciemnościach - to symbol zmartwychwstania z grzechu i śmierci.

Paschał zapalany jest od żywego ognia (jeśli to możliwe, skrzesanego z krzemienia - jest to symbol światła wychodzącego z rozsadanego grobu; podobna jest też symbolika wielkanocnego jajka: ukryte w nim nowe życie rozsadza skorupę i wydobywa się z więzienia tego co skończone i doczesne).

Przed zapaleniem Paschału celebrans rzeźbi na nim znak krzyża, litery "alfa" i "omega" oraz datę bieżącego roku. Proklamuje w ten sposób Bóstwo Chrystusa: "Chrystus wczoraj i dziś (rysuje pionowe ramię krzyża), Początek i Koniec (ramię poziome), Alfa (nad krzyżem) i Omega (pod krzyżem). Do Niego należy czas (pierwsza cyfra roku) i wieczność (druga cyfra roku), Jemu chwała i panowanie (trzecia cyfra roku) przez wszystkie wieki wieków (czwarta cyfra roku). Amen".

W tym lapidarnym skrócie głoszone jest całe zbawcze misterium: poczynając od bytowania Syna Bożego w łonie Trójcy Przedwiecznej (Chrystus-Początek... do Niego należy wieczność), poprzez Wcielenie, poprzez Jego śmierć i zmartwychwstanie, aż do Jego wiecznego panowania po prawicy Ojca. Jest w tych słowach skrót całego roku kościelnego, a także zwrócenie uwagi na fakt, że Bóstwo Chrystusa dostępne jest w Człowieczeństwie i w Ofierze odkupienia (znak krzyża i symbole Jego ran). Po zapaleniu Paschału od nowego ognia celebrans mówi: "Niech światło Chrystusa chwalebnie zmartwychwstałego rozprzaskie ciemności naszych serc i umysłów". Bóstwo i Człowieczeństwo zostało nam objawione: Zmartwychwstały Chrystus jest światłem, które zajaśniało światu raz na zawsze.

b) Procesja

Gdy do wnętrza świątyni rusza procesja z Paschałem ("Światło Chrystusa. Bogu niech będą dzięki!"), lud zwraca się w stronę Paschału. Jest to bardzo podniosły moment Liturgii: w całkowitej ciemności jawi się światło, które rozprasza mrok, które oświetla wszystkich i wszystko.

Bardzo ważna uwaga: świece uczestników mają być odpalane od ognia Paschału, a nie od własnych zapalek! Trzeba ludziom każdego roku tłumaczyć tę symbolikę (i wyjaśniać, że to samo nowe światło pali się na ołtarzu każdego dnia). Ministranci powinni być pouczeni, aby po odpaleniu swoich świec od Paschału podchodzili z nimi do ludzi i dawali im światło, a ci przekazują je dalej, jedni drugim (to znów ważna symbolika: wiara jest przekazywana we wspólnocie Kościoła!). Podobnie ma być w święto Ofiarowania Pańskiego (2 lutego): świece uczestników mają być zapalane od świec stojących na ołtarzu, one bowiem zawsze symbolizują Światło Chrystusa.

Uwagi praktyczne dotyczące światła.

Przypomniane przy tej okazji światło jest tak ważnym symbolem, że nie może być fałszowane - niedopuszczalne są sztuczne świece z wkładem, zwłaszcza paschał nie może być taki! Hymn Exsultet mówi o świecy woskowej [owoc pracy pszczelego roju], która spala się, trawiona przez ogień ("On ma wzrastać, ja zaś się umniejszać" - słowa Jana Chrzciciela). Sztuczna świeca, która przez cały rok jest tak samo wysoka (a przy tym zakurzona), nie potrafi być znakiem Chrystusa. Nie można obchodzić się ze świecami w sposób zrutynizowany przy ich zapalaniu czy gaszeniu: nie wolno zapalać świec na ołtarzu zapalniczką ani nie można ich gasić dmuchaniem, ważna jest też kolejność zapalania i gaszenia (o tym powinny wiedzieć wszystkie siostry zakrystianki i tego nauczyć ministrantów: jeśli są cztery świece, zaświeca się je w kolejności 2-1-3-4 /od środka na zewnątrz/ a gasi się odwrotnie, 1-2-4-3 /od zewnątrz do środka/) - notabene zakrystianki powinny nauczyć ministrantów, że nie wolno im zanosić darów ofiarnych na ołtarz podczas trwających jeszcze modlitw wiernych, nie powinni też oni zdejmować welonu z kielicha (symbol: to kapłan-celebrans zdejmuje zasłonę z misterium, wchodzi pierwszy w misterium i w nie wtajemnicza) ani rozkładać korporału.

c) Orędzie Wielkanocne - Exsultet

Proklamacja Paschy, Chrystusa jako "Światłości, która nie zna zachodu" (podczas śpiewu wszyscy trzymają zapalone świece) - jest to najpiękniejszy, najbogatszy w treść śpiew Kościoła!

Exsultet odślania ciągłość dziejów objawienia, pokazuje nakładanie się na siebie wydarzeń jak koncentrycznych pierścieni: dzisiaj jest "t a s a m a noc" co noc zmartwychwstania Chrystusa i "t a s a m a noc" co noc wyjścia Izraelitów z ziemi niewoli do ziemi obiecanej. Przejmujące słowa o "koniecznym grzechu Adama, zgładzonym śmiercią Chrystusa"! I o świecy, której światło (czyli Chrystus) raz na zawsze rozprasza ciemności nocy, ciemności grzechu, i już dzisiaj "łączy się ze światłami nieba" - aż "doczeka się wschodu słońca, tego słońca, które nie zna zachodu". Tym słońcem jest Chrystus Paruzji, Chrystus ostatecznego przyjścia, Chrystus Apokalipsy.

d) Liturgia słowa

Liturgia słowa to jakby ciąg dalszy "liturgii światła": teraz światło przychodzi w postaci słów Boga, słów Chrystusa, rozprasających mrok umysłu i rozświetlających drogę - pokazuje punkt wyjścia, drogę przejścia i punkt dojścia, do którego wszyscy zmierzamy.

Księga Mądrości tak o tym mówi: "Gdy głęboka cisza zalegała wszystko, a noc w swoim biegu dosięgała połowy, wszechmocne Twe Słowo z nieba, z królewskiej stolicy, jak miecz ostry niosąc Twój nieodwołalny rozkaz, jak srogi wojownik runęło w pośrodek zatraconej ziemi" (Mdr 18,14-15).

Tak więc czytania są światłością! Osiem czytań [siedem ze Starego Testamentu plus jedno z Nowego] symbolizuje pełnię, całkowitość Objawienia. Po nich następuje Ewangelia, słowo Chrystusa.

Treść kolejnych czytań:

- 1. z Księgi Rodzaju: stworzenie świata i człowieka
 - 2. z Księgi Rodzaju: Abraham i ofiara z Izaaka
 - 3. z Księgi Wyjścia: przejście Izraela przez Morze Czerwone
 - 4. z Księgi proroka Izajasza: trwałość przymierza, miłość Boga do Izraela-Oblubienicy
 - 5. z Księgi proroka Izajasza: przymierze rozciągnięte na całą ludzkość
 - 6. z Księgi proroka Barucha: mądrość to wierność przymierzu i "znajomość tego, co się Bogu podoba"
 - 7. z Księgi proroka Ezechiela: Bóg zgromadzi rozproszonych, oczyści wodą, da nowe serce, tchnie w nich swego Ducha
 - 8. z Listu św. Pawła do Rzymian: chrzest zanurzył nas w śmierć Chrystusa i złączył z Jego zmartwychwstaniem
- Ewangelia o zmartwychwstaniu (uczniowie są zaskoczeni pustym grobem: fakt zmartwychwstania zaistniał, ale oni jeszcze nie spotkali Zmartwychwstałego).

Czytania Wigilii Paschalnej to wielka lekcja czytania symboli. Teksty czytań są tak ułożone, aby widać w nich było Plan zbawienia.

Pomiędzy Liturgią słowa a Liturgią Ofiary (Mszą Zmartwychwstania Wielkiej Nocy) jawi się jeszcze jeden bardzo istotny element Wigilii Paschalnej: Liturgia chrzcielna.

2. OBRZĘD WODY - LITURGIA CHRZCIELNA

Na Liturgię chrzcielną składają się następujące cztery elementy:

- Litania do Wszystkich Świętych
- Błogosławieństwo wody chrzcielnej
- Chrzest i bierzmowanie
- Odnowienie przyrzeczeń chrztu

Tak jak wcześniej symbol ognia, tak teraz znak wody, to skrót Objawienia, to inny sposób ujęcia tego misterium, o którym była mowa w ośmiu czytaniach Wigilii Paschalnej: Światło Chrystusa rozprasza ciemności grzechu - woda wskazuje na sakrament chrztu, który mocą Jego śmierci i zmartwychwstania gładzi grzech i daje nowe życie.

a) Litania do Wszystkich Świętych

Na początku liturgii chrzcielnej Kościół wzywa Wszystkich Świętych, którzy przeszli już przez śmierć i osiągnęli życie wieczne. To nasi poprzednicy i przewodnicy do domu Ojca.

b) Błogosławieństwo wody chrzcielnej

Potem następuje błogosławieństwo chrzcielnego źródła. Celebrans odmawia nad wodą przepiękną modlitwę - jest w niej mowa o sakramentalnym znaku wody, przygotowanej przez Boga już w Starym Testamencie, "aby wyrażała łaskę chrztu świętego". Modlitwa przypomina, że "na początku Duch Boży unosił się nad wodami", wspomina wody potopu ("ten sam żywioł położył kres występkom i dał początek cnotom" - Noe uratowany przez arkę), wspomina przejście przez Morze Czerwone, wreszcie chrzest Chrystusa w wodach Jordanu i tę wodę, która razem z krwią wypłynęła z boku Ukrzyżowanego. Modlitwa przytacza nakaz Zbawiciela: "Idźcie i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego" i kończy się trynitarnie sformułowaną prośbą o "otwarcie źródła chrztu świętego" dla tych wszystkich, którzy mają przyjąć chrzest: "aby pogrzebani razem z Chrystusem w śmierci, z Nim też powstałi do nowego życia".

c) Chrzest i bierzmowanie

Jeśli są dorośli kandydaci do przyjęcia sakramentów inicjacji (czyli chrztu, bierzmowania i Eucharystii), celebrans udziela im w tym momencie chrztu w sposób przewidziany w księdze Obrzędów chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych. Jak wiadomo, człowiek dorosły może przyjąć chrzest - z wyjątkiem nadzwyczajnych okoliczności, na przykład zagrażającej śmierci - tylko w ramach tak zwanej instytucji katechumenatu. Chrzest święty, udzielany niemowlęciu jednocześnie, w przypadku

dorośli udzielony jest etapami: przypomnę (w dużym uproszczeniu), że na początku Adwentu katechumeni otrzymują - jako pierwszy akt chrztu - znak krzyża, na początku Wielkiego Postu otrzymują imię chrzcielne, potem (podczas kolejnych niedziel Wielkiego Postu) przeprowadza się z nimi skrutynia, daje się im Wyznanie wiary, Modlitwę Pańską, wreszcie jest obrzęd Effeta - a podczas Wigilii Paschalnej następuje ostatni, decydujący obrzęd chrzcielny: chrzest z wody "w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego", poprzedzony wyrzeczeniem się zła i wyznaniem wiary. Zaraz po chrzcie (i po włożeniu białej szaty oraz wręczeniu świecy zapalanej - to ważne! - od Paschału) udziela się neofitom (nowo ochrzczonym) sakramentu bierzmowania, dla podkreślenia jedności tych trzech (chrzest, bierzmowanie, Eucharystia) sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego (Komunię przyjmą neofici już za chwilę, podczas Liturgii Eucharystycznej).

Warto przytoczyć słowa Ojca Świętego Jana Pawła II z Listu Apostolskiego o świętowaniu niedzieli: "Wielkanoc, ta najbardziej uroczysta z uroczystości, poprzedzona postem, który ją przygotowuje, celebrowana w postaci długiej Wigilii, a później przez pięćdziesiąt dni aż do Pięćdziesiątnicy, stała się najbardziej odpowiednim dniem dla inicjacji katechumenów. Jeżeli bowiem przez chrzest umierają oni dla grzechu i zmartwychwstają do nowego życia, to dlatego, że Jezus został wydany za nasze grzechy i wskrzeszony z martwych dla naszego usprawiedliwienia" (Dies Domini, 76).

d) Odnowienie przyrzeczeń chrztu

Gdy zakończy się obrzęd chrztu i bierzmowania, wszyscy obecni w świątyni, stojąc i trzymając w rękach zapalone świece (znowu ministranci podają im światło od Paschału!) odnawiają przyrzeczenia dane na chrzcie.

Wielka jest ranga tego obrzędu: niegdyś przyrzeczenia dali w naszym imieniu rodzice i rodzice chrzestni, teraz każdy ochrzczony odnawia je świadomie i przez to wyznaje, że bierze pełną odpowiedzialność za przynależność do Chrystusa - za zanurzenie w Jego śmierci i zmartwychwstaniu. Osoby konsekrowane powinny w momencie odnawiania przyrzeczeń chrzcielnych pamiętać, że ich profesja rad ewangelicznych sięga korzeniami do sakramentu chrztu, bo "już przez chrzest umarli dla grzechu i poświęceni zostali Bogu" (KK 44) - o paschalnym wymiarze rad ewangelicznych pisze szeroko Jan Paweł II w Adhortacji Apostolskiej *Vita consecrata*.

3. OBRZĘD CHLEBA - LITURGIA EUCHARYSTYCZNA

Ostatnią częścią Liturgii Wigilii Paschalnej jest Liturgia Eucharystyczna. Nie jest to Msza święta Wielkiej Soboty, lecz pierwsza Msza święta - Eucharystia - Niedzieli Zmartwychwstania. Przypomnijmy motto zacytowane na początku:

"Wierni uczestniczący w Eucharystii powinni naprawdę zrozumieć, że ilekroć sprawujemy tę pamiętkę Ofiary Chrystusa, dokonuje się dzieło naszego odkupienia [Mszał rzymski, Wigilia Paschalna, Odnowienie przyrzeczeń chrztu]. Dlatego pasterze powinni z całą wytrwałością przygotowywać wiernych do sprawowania w każdą niedzielę przedziwnego dzieła, którego Chrystus dokonał w Tajemnicy swojej Paschy tak, aby oni z kolei mogli głosić je światu [Pierwsza Prefacja z Niedzieli Zwykłej]. Dla wszystkich - pasterzy i wiernych - noc paschalna powinna odzyskać swoją niepowtarzalną wagę w roku liturgicznym, do tego stopnia, by się rzeczywiście stała świętem wszystkich świąt" (List Apostolski [z 4 grudnia 1988 roku] *Vicesimus quintus annus*, 6).

Liturgia Eucharystyczna rozpoczyna się procesją z darami - chleb i wino powinni nieść neofici, jest to ich przywilej.

Chleb i Wino - przygotowywane dla Przeistoczenia i Uczty Eucharystycznej - to wprowadzenie w mistykę Paschy. Chleb staje się mocą słów konsekracji Ciałem Chrystusa (a wino Krwią Chrystusa), ale gdzie jest Ciało, tam jest i Osoba (*Ubi Corpus est, ibi Christus est* - św. Ambroży), a gdzie jest Druga Osoba Boska, tam jest Cała Trójca Święta! Bóg jest Ukryty w Chlebie i Winie: uczniowie Chrystusa uczą się, że "najważniejsze jest niewidoczne dla oczu" (*Exupéry*). Mistycy mówią: "Obecność w nieobecności". Uczestnicy Liturgii przez Komunię świętą mają udział w Ciele Chrystusa i Kościoła. Dla neofitów (którzy wraz z rodzicami chrzestnymi mogą przyjąć Komunię pod dwiema Postaciami) jest to pełne wszczępienie w Ciało Mistyczne.

Wielki Post przypominał uczniom Chrystusa o grzechu i jego konsekwencjach (z których pierwszą jest śmierć) - Pascha przynosi łaskę i życie.

Znaczenie teologiczne Liturgii Paschalnej to przypomnienie, że owocem łaski i odpowiedzi człowieka na łaskę jest wiara, nadzieja i miłość. Łaska, jaką daje Bóg przez misterium paschalne, ma znaczenie trynitarne: prowadzi nas ku Ojcu przez Syna w Duchu Świętym.

Jest jeszcze jedno istotne znaczenie Liturgii Eucharystycznej sprawowanej w Wigilię Paschalną: akcent na hodie, codzienność. To wszystko, czego doświadczamy w dorocznym przeżywaniu Paschy, musi być przeniesione w życie codzienne.

Procesja rezurekcyjna:

Wigilia Paschalna powinna się kończyć procesją rezurekcyjną. Taka jest logika Liturgii: skoro obchodzimy już zmartwychwstanie Chrystusa, Grób powinien pozostać pusty.

Uwagi praktyczne:

W wielu kościołach są tradycje, że procesja odbywa się wcześniej rano - wtedy ustawia się z powrotem w Grobie monstrancję z Panem Jezusem, ale bez okrywania jej welonem, a sam Grób musi już mieć elementy świadczące o dokonanym zmartwychwstaniu [bo Liturgia Eucharystyczna sprawowana w Wigilię Paschalną jest już Mszą świętą Zmartwychwstania Pańskiego]: figura - jeśli jest łatwa do usunięcia, winna być dyskretnie wyniesiona-schowana a w jej miejsce ustawiona figurka Zmartwychwstałego, jeśli natomiast figury Złożonego do Grobu nie da się wynieść, należy ją całkowicie przykryć białym prześcieradłem). Po Wigilii Paschalnej nie wolno już przy Grobie śpiewać pieśni ku czci Męki Pańskiej (nawet jeśli nadal jest - jak opisano wyżej - adoracja Pana Jezusa), można natomiast śpiewać pieśni wielkanocne lub (lepiej) adorować w ciszy.

Przyozdabianie czerwoną stułą krzyża procesyjnego nie należy do znaków liturgicznych, ani tym bardziej nie jest elementem liturgii figurka Zmartwychwstałego - jest ona tradycyjnym obrazowym przedstawieniem faktu zmartwychwstania, przemawiającym do wyobraźni dzieci (figurkę Zmartwychwstałego należy wynieść do zakrystii - można to uczynić procesjonalnie - po Mszy świętej we Wniebowstąpieniu Pańskie. Po Wniebowstąpieniu nie ma już Pana Jezusa w widzialnej postaci).

Procesja rezurekcyjna - jak każda procesja za Chrystusem-Hostią niesionym w monstrancji - jest znakiem naszej ziemskiej drogi, naszego pielgrzymstwa, znakiem podążania za Chrystusem "dokądkolwiek idzie" (Ap 14,4), naśladowania Chrystusa. Nie tylko Zmartwychwstałego (bo taki jest akcent procesji rezurekcyjnej), ale Ukrzyżowanego.

III. LITURGIA WIGILII PASCHALNEJ A CODZIENNA EUCHARYSTIA

Wigilia Paschalna musi być rozumiana w kontekście każdej niedzieli i codzienności. Codziennie, w każdej Mszy świętej sprawowane jest to samo misterium co w Wigilię Paschalną, tyle że bez uroczystego splendoru (splendor pozwala dotrzeć do treści misterium, do jego rzeczywistości), z całym bogactwem tego co przeżywamy w ten jedyny Dzień, Który Pan Uczynił (Pan uobecnia ten Dzień każdego zwykłego dnia).

"Ponieważ śmierć Chrystusa na krzyżu i Jego zmartwychwstanie stanowią treść codziennego życia Kościoła (Encyklika z 4 marca 1979 Redemptor hominis, 7) i zapowiedź wiecznej Paschy (List z 24 lutego 1980 Dominicae Cenae, 4), pierwszym zadaniem Liturgii jest niestrudzone wprowadzanie nas na otwartą przez Chrystusa paschalną drogę, na której człowiek godzi się umrzeć, aby mieć życie wieczne" (VQA, 6). To już niemal program dla zakonnicy!

Trzeba przenieść w codzienność pietyzm wobec ś w i a t ł a zapalanego na ołtarzu, wobec w o d y używanej do chrztu dzieci przez cały rok i wody używanej w kropielnicy czy przy błogosławieństwach, wobec C h l e b a, "owocu ziemi i pracy rąk ludzkich" - ten pietyzm rodzi się ze zrozumienia znaku światła, znaku wody i znaku Chleba, a zrozumienie trzeba wciąż odnawiać, by "pamiętać, a nie zapomnieć" (por. Pwt 9,7).

Uwaga praktyczna

Troska zakrystianek (przez cały rok) o świece jako o znak czytelny sam w sobie: na świcy nie może być żadnych malowideł czy naklejek, bo odwracają one uwagę od samej świcy jako takiej!). Nie wolno też używać w Liturgii świec sztucznych - z olejowymi wkładami.

IV. OSOBA KONSEKROWANA - NA CZYM POLEGA INNOŚĆ UCZESTNICTWA? CO WYRÓŻNIA?

Przeżywanie Liturgii Paschalnej pomaga siostrze zakonnej odświeżyć świadomość zakorzenienia w Kościele (wszyscy jesteśmy wezwani do świętości) a także sens własnej konsekracji: konsekracja rad ewangelicznych jest pogłębieniem konsekracji chrztu: jest śmiercią z Chrystusem, by żyć Jego

zmartwychwstałym życiem - zakonnica ma przypomnieć sobie, że życie zakonne to kompletna śmierć, bez "reszty" pozostawianej sobie: jak Chrystus zdany całkowicie na wolę Ojca, trzeba umierać dla siebie, by żyć dla Boga. Osoba konsekrowana musi wykazywać się, dawać świadectwo, że nie zawsze, nawet wtedy kiedy może, "korzysta ze sposobności" (Pan Jezus, chociaż był Synem Bożym, "nie skorzystał ze sposobności... lecz ogołocił samego siebie, przyjąwszy postać sługi... uniżył samego siebie, stawszy się posłusznym aż do śmierci, i to śmierci krzyżowej" - Flp 2,6-8).

Osoba konsekrowana ma mieć głębszą świadomość niż inni uczestnicy Liturgii: kapłan i siostra zakonna muszą zawsze iść przed ludem Bożym i swoim sposobem uczestnictwa odsłaniać innym ukryte pokłady misterium.

Wigilia Paschalna samą swą nazwą (vigilare - czuwać) przypomina o konieczności czuwania z Chrystusem! "Nie mogliście jednej godziny czuwać ze Mną?" (por. Mt 26, 40). Chodzi o ciągłe odświeżenie tej świadomości, że w życiu zakonnym czuwanie z Obecnym jest fundamentem tego życia i wszelkich działań apostoelskich.